Sort Bərdə rayonundan toplanmış populyasiyadan çoxsaylı seçmə yolu ilə yaradılmış və 1994-cü ildə respublika üçün rayonlaşdırılmışdır.

Sort ortayetişəndir, illərdən asılı olaraq kütləvi çıxışdan texniki yetişkənliyə kimi 36-39 gün, bioloji yetişkənliyə qədər 65-70 gün təşkil edir.

Texniki yetişkənlik fazasında bitkinin kolunun hündürlüyü 45-69 sm, bir bitkidə paxlanın sayı 35-67, paxlada toxumun sayı 4-8 ədəddir. Paxlanın forması silindrik, rəngi yaşıl, sıyrımsız, perqament pərdəsi olmur, toxumun rəngi çil-çil olub, forması ellipsvaridir. 1000 ədəd toxumun kütləsi 350-400 qramdır. Yetişmiş paxlasının rəngi samanı-sarı, ağzı açılmayandır. Toxumun yetişməsi əsasən kütləvi gedir. Mexanikləşdirməyə yararlı sortdur.

Yaşıl paxlanın texniki yetişkənlik dövründə quru maddənin miqdarı 21,8%, şəkər 4,8%, zülal 5,2 %, vitamin C 28,8 mq % təşkil edir.

Respublikanın müxtəlif bölgələrində sortun əmtəəlik məhsuldarlığı hektardan 200-210 sentner arasında dəyişir.

Lobya bitkisi üçün ən yaxşı sələf bitkisi badımcan çiçəklilər fəsiləsindən olan bitkilər, mətbəx çuğunduru, xiyar, taxıl bitkiləri, cərgəarası becərilən bitkilər və s. hesab edilir. Lobya bitkisinin özü isə paxlalılardan başqa əksər kənd təsərrüfatı bitkiləri üçün ən yaxşı sələfdir.

Sort qida maddələri ilə yaxşı təmin olunmuş torpağa tələbkardır, rütubətliliyə həssasdır, isti və quraqlığa nisbətən davamlıdır, xüsusilə çiçəkləmə fazasında suya tələbkardır. Tərəvəzçilikdə növbəli əkində tarlaların biri mütləq paxlalılar olmalıdır.

Sortu becərmək üçün torpaq aqroqaydalara uyğun olaraq səpinə tam hazırlanmalıdır.

Tərəvəz noxudu əkilən sahələr əgər payızda əkiləcəksə sələf bitkisi yığılan kimi sahə disklənməli (6-8 sm dərinlikdə), bundan sonra sahə 27-30 sm dərinlikdə şumlanmalıdır, erkən yazda əkiləcəksə payızda dondurma şumu 27-30 sm dərinlikdə şumlanmalıdır. Arat edilmiş sahədə səpin aparmaq üçün 20-30 ton peyin və mineral gübrələrin nəzərdə tutulmuş normasının 60%-i sahəyə səpilib 25-27 sm dərinlikdə ACMP-14-5 kotanı ilə şumlama aparılır və dərhal sonra malalanaraq səpinə hazırlanır. Bərkimiş torpaqlarda 10-12 sm dərinlikdə kultivasiya edilir, malalanır sonra isə səpin aparılır.

Tərəvəz noxudu şaxtaya (-8^{0}C-yə qədər) və soyuğa davamlı bitkidir. Ona görə də payızda səpin aparılması məsləhətdir. Bu vaxt aparılan əkinlərdə bitkinin xəstəliyə tutulma ehtimalı (əsasən unlu şeh) az olur, eyni zamanda aralıq bitki kimi becərilir və torpaqdan səmərəli istifadə olunur, yazda yığıldıqdan sonra yerinə başqa bitkilər əkilir.

Toxum materialı səpinqabağı təmizlənir, cücərmə qabiliyyəti yoxlanır Toxumun təmizliyi 97-99%, cücərmə enerjisi 95-99% olmalıdır. Toxumlar səpindən qabaq Kortiram forte, Yunqo forte 3-5 q/kq, Kemdazin, Takistin (50%-li Karbandazim) 1-1,5 q/kq, Fundazol, Benolex (50%-li benomil 2 q/kq preparatlarından biri ilə dərmanmalıdır.

Bölgələrdən asılı olaraq səpin Abşeronda 1-5 aprel, Quba –Xaçmazda 15-20 aprel, Lənkəran-Astarada isə 1-5 apreldə aparılır. Səpin norması 350000 ədəd (70-100 kq/ha) toxumu 45x10 sm və 45+45+50x10 sm-dir.

Toxumlar SO-4,2, SPUN-8, SPC-6 və SZ-3,6 taxılsəpənlə də səpilə bilər. Torpağa basdırılma dərinliyi 3-5 sm-dir. Sortun ən çox azot və digər mineral gübrələrə tələbkarlığı kütləvi çıxışdan sonradır. Ən yaxşı gübrə norması $N_{45}P_{60}K_{60}$-dır.

Tərəvəz noxuduna qulluq işləri-torpağın yumşaldılması alaqsız saxlanması, yemləmə gübrələrinin verilməsi, əgər bitki sıx səpilibsə seyrəldilməsi, xəstəlik və zərərvericilərlə mübarizə, vaxtlı-vaxtında suvarmadan ibarətdir.

Vegetasiya ərzində bitkiyə iki dəfə yemləmə gübrələri vermək lazımdır. Birinci yemləməni kütləvi çıxışdan 12-15 gün sonra, ikinci yemləməni isə qönçələmə dövründə vermək məsləhətdir. Tərəvəz noxudu

torpaqda 30 kq/ha azot toplayır. Ona görə də azotun ən yüksək dozası 30 kq-dır Təsiredici maddə hesabı ilə fosfor və kalium gübrələri (P_{60} K_{40}) verilməsi işləri aparılır. Bölgələrdən asılı olaraq vegetasiya müddətində 4-6 dəfə suvarma aparılır. Su norması hektara 350-900 m^3 arasında dəyişir. Təhlükəli zərərverici sayılan dənyeyen böcəyə qarşı çiçəkləmə fazasında yeni Bİ-58, Poliqor, Korumaqoz (40%-li dimetorat) 1-1,5 l/ha, Desis, Dentis (25 q/l Beltametrin) 0,5 l/ha, şumi alfa (50 q/l Esfenvaleriat)-0,2-0,3 l/ha preparatlarından biri ilə çiləmə aparılır.

Respublikanın suvarılan zonalarında noxud bitkisinin cərgəaralarının becərilməsi kütləvi cücərti alınandan sonra, yəni bitkilərin hündürlüyü 10 sm olduqdan sonra başlamaq lazımdır. Vegetasiya ərzində 3-4 dəf yumşaltma və dibdoldurma aparılmalıdır.

Digər paxlalı bitkilərə baxanda tərəvəz noxudu və paxlasında məhsulun yetişməsi eyni vaxtda gedir. 1-ci yığıma paxlaların 80%-i yetişir. Yığım kütləvi çiçəkləmədən 8-10 gün sonra aparılmalıdır. Bu müddətdə göy noxudun tərkibində şəkərin miqdarı çox olur. Yığım vaxtında aparmaq lazımdır ki, yeni paxlalılar əmələ gəlsin.

Tərəvəz noxudu toxumunu taxıl yığan kombaynla yığmaq olar, o şərtlə ki, döyən aqreqat qabaqcadan nizamlanmalıdır.

Digər fazalarda bu bitkiyə ona görə qida maddələri lazım deyil ki, çiçəkləmə fazasından başlayaraq bitki özü torpağa azot fiksasiya edir, yəni öz-özünü təmin edir.

Toxumluq sahədə torpaq becərilməsi və qulluq əmtəəlik məhsuldakı kimi aparılır. Fərq ondadır ki, suvarma əmtəliyə nisbətən artıq verilir.

Sortun toxumçuluq işi "Paxlalıların ilkin və reproduksiya toxumçuluğuna dair metodik göstərişlər"in tələblərinə uyğun aparılır. Yəni təmiz və yüksək reproduksiyalı toxum əldə etmək üçün yüksək cücərmə qabiliyyətinə malik, digər qarışıqdan təmizlənmiş, bütöv toxumlardan istifadə edilməlidir.

Toxumluq sahədə əmtəəlik sahənin hazırlanmasında olduğu kimi becərilir.

Digər tərəvəz bitkilərindən fərqli olaraq paxlalılarda (Zülal-sortunda da) toxum sort təmizliyini saxlamaq üçün nəslin ikillik qiymətləndirilməsi aparılır, kütləvi şəkildə bir neçə dəfə yığılır. Yığımdan əvvəl 2-3 dəfə aprobasiya aparılır. Sortun toxumları adi şəraitdə normal cücərmə qabiliyyətini 3-4 il ərzində saxlaya bilir. Ən yaxşı şəraitdə 21-23,5 s/ha toxum məhsulu əldə edilir.

Azərbaycan Respublikası
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi
Tərəvəzçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutu

Tərəvəz lobyasının ZÜLAL sortu